

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Філософський факультет
Кафедра філософії та методології науки

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник декана філософського факультету
Київського національного університету імені Тараса
Шевченка

Дмитро Неліпа
«__» __ 20__ року

Заступник директора з навчальної роботи
ННІ «Інститут геології»

«31» 08 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФІЛОСОФІЯ

для студентів

галузь знань
спеціальність
освітній рівень
освітня програма

19 Архітектура та будівництво
193 Геодезія та землеустрій
Бакалавр
Геоінформаційні системи та технології,
оцінка землі та нерухомого майна
обов'язкова

вид дисципліни

Форма навчання	денна
Навчальний рік	<u>20 / 20</u>
Семестр	7
Кількість кредитів ECTS	4
Мова викладання	українська
Форма заключного контролю	екзамен

Викладачі: Андрій КРАВЧУК, к.ф.н., доцент кафедри філософії та методології науки;

Пролонговано: на 2022/2023 н.р. «31» 08 2022 р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. (_____) «__» 20__ р.

КИЇВ – 2021

Розробники: **Кравчук Андрій Андрійович**, к.ф.н., доцент кафедри філософії та методології науки

ЗАТВЕРДЖЕНО

Зав. кафедри філософії та методології науки
(підпис) (Ірина ДОБРОПРАВОВА)

Протокол № ___ від « ___ » ___ 20 ___ р.

Схвалено науково - методичною комісією філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Протокол № 2 від « 31 » 08 2021 року
Голова науково-методичної комісії (підпис) (Ірина МАСЛКОВА)
« ___ » _____ 20 ___ року

Затверджено
Протокол № ___ від « ___ » _____ 20 ___ р.

Зав. кафедри геоінформатики
(підпис) Віталій ЗАЦЕРКОВНИЙ
(прізвище та ініціали)

Схвалено науково - методичною комісією інституту **ННІ «Інститут геології»**

Протокол від « 31 » _____ 08 2021 року № 1
Голова науково-методичної комісії (підпис) (Всеволод ДЕМИДОВ)
« 31 » _____ 08 2021 року

ВСТУП

1. Мета дисципліни – забезпечити засвоєння специфіки філософського осягнення дійсності, ознайомити із наявними філософськими концепціями, які розкривають поліфонізм та плюралізм філософського мислення, створити умови для формування світоглядно-методологічної культури студентів.

2. Вимоги до вибору навчальної дисципліни:

- До початку вивчення цього курсу студенти мають **знати** основні етапи та характеристики історико-культурного процесу, що базуються на знаннях шкільної програми дисциплін «Історії», «Людини і світ», «Художньої культури», «Етики».
- **Вміти** збирати та інтерпретувати інформацію щодо феноменів та явищ світу й культури, розуміти сутність філософських проблем, тем, ідей, вміти аналізувати філософські та наукові тексти;
- **Володіти елементарними навичками** сприйняття та аналізу інформації; критичного ставлення та прогнозування стосовно політичних, економічних, культурних подій та явищ.

3. Анотація навчальної дисципліни: дисципліна «Філософія» є обов'язковою дисципліною та викладається у 7 семестрі бакалаврата при підготовці за освітньою програмою «**Геоінформаційні системи та технології, оцінка землі та нерухомого майна**». Навчальна дисципліна «Філософія» дає можливість прилучити студентів до світоглядної та методологічної культури, накопиченої людством за всю історію свого існування, показати цілісний, інтегративний характер знань про навколишній світ, підкреслити принципову важливість для кожної людини її вільного світоглядного самовизначення, вибору активної життєвої позиції, творіння добра шляхом зміцнення власною діяльністю держави та суспільства. Філософія для майбутніх фахівців із природничої та економічної географії – це світоглядна і водночас методологічна основа, на базі якої відбувається засвоєння гуманітарних, загальноосвітніх, фундаментальних та прикладних дисциплін. Значною мірою саме завдяки їй стає можливий вихід свідомості студентів за межі вузькопрофесійної підготовки, орієнтація на загальнолюдські цінності.

4. Завдання (навчальні цілі) – навчити студентів самостійно орієнтуватись в палітрі філософських напрямків, течій і шкіл; сформувати вміння співвідносити філософські, світоглядні ідеї та теорії з практикою суспільного життя, включаючи дослідження граничних засад, найбільш загальних і глибоких ідей і принципів, які людина повинна використати в своєму житті та діяльності, в розумінні дійсності та ставленні до неї.

Дисципліна спрямована на формування наступних програмних компетентностей:

ЗК-5. Здатність до пошуку, обробки та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК-10. Здатність вчитися і бути сучасно освіченим, усвідомлювати можливість навчання впродовж життя.

ЗК-11. Здатність працювати як самостійно, так і в команді;

ЗК-14. Визнання морально-етичних аспектів досліджень і необхідності інтелектуальної чесності, а також професійних кодексів поведінки.

ЗК – 16. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ФК-2. Здатність показувати базові знання із суміжних дисциплін – фізики, екології, математики, інформаційних технологій, права, економіки тощо), вміння використовувати їх теорії, принципи та технічні підходи.

5. Результати навчання:

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація 4. автономність та відповідальність)		Методи викладання і навчання	Методи оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
	Знати:			
1.1	Історію формування і розвитку філософії, її основні проблеми, напрямки та школи	Лекція, семінар, самостійна робота	Усна доповідь, письмова контрольна робота, екзаменаційна робота	6
1.2	Специфіку методології пізнавального і ціннісного освоєння людиною дійсності	Лекція, семінар, самостійна робота	Усна доповідь, письмова контрольна робота, екзаменаційна робота	6
1.3	Понятійний апарат філософського знання	Лекція, самостійна робота	Письмова контрольна робота, екзаменаційна робота	7
1.4	Основні шляхи (способи) філософування	Лекція, семінар, самостійна робота	Усна доповідь, письмова контрольна робота, екзаменаційна	6

			робота	
1.5	Основні філософські проблеми (буття, матерія, свідомість, людина, суспільство, природа, практика, пізнання, цінності тощо) та специфіку їх трактування в різних філософських школах	Семінар, самостійна робота	Усна доповідь, презентація самостійного дослідження письмова контрольна робота, екзаменаційна робота	7
1.6	Місце і роль філософії в суспільстві, її основні функції та задачі	Лекція, семінар, самостійна робота	Усна доповіді, письмова контрольна робота, екзаменаційна робота	8
	Вміти:			
2.1	Самостійно опрацьовувати філософські тексти, здійснювати їх критичний аналіз	Семінар, самостійна робота	Усні доповіді, презентація самостійного дослідження, аналіз філософського тексту, екзаменаційна робота	7
2.2	Порівнювати світоглядні парадигми, ідеологічні і релігійні конструкції, концепції, виділяти їх сильні і слабкі сторони;	Семінар, самостійна робота	Усні доповіді, презентація самостійного дослідження, екзаменаційна робота	7
2.3	Оперувати понятійним апаратом філософії, розвивати абстрактне мислення	Семінар, самостійна робота	презентація самостійного дослідження, письмова контрольна робота, екзаменаційна робота	6
2.4	Обґрунтовувати і відстоювати власну світоглядну і життєву	Семінар, самостійна	Усні доповіді, дискусії,	7

	позиції, виявляти, ставити та вирішувати проблеми	робота	презентація самостійного дослідження, аналіз філософського тексту	
2.5	Застосовувати отримані знання при аналізі і оцінці суспільних процесів та явищ	Семинар, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, письмова контрольна робота	6
2.6	Аналізувати історико-філософський процес, предметну сферу різних філософських та природничих дисциплін.	Семинар, самостійна робота	Усні доповіді, презентація самостійного дослідження, екзаменаційна робота	7
	комунікація:			
3.1	Використовувати знання іноземних мов для аналізу інформаційних інтернет-ресурсів, читання новітньої філософської літератури в підготовці до семінарських занять та написання самостійних робіт;	Семинари, самостійна робота	Усні доповіді, аналіз філософського тексту	3
3.2	Презентувати результати проведених досліджень та здійсненої самостійної роботи у вигляді доповідей, повідомлень, есе, презентацій, конспектів;	Семинари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, презентація самостійного дослідження, аналіз філософського тексту	3
3.3	Вести полеміку стосовно філософських питань на основі володіння категоріально-поняттєвим апаратом філософії	Семинари	Дискусії	3
	автономність та відповідальність:			
4.1	Самостійно шукати та критично опрацьовувати	Самостійна робота	Усні доповіді, дискусії,	4

	літературу з різних джерел;		презентація самостійного дослідження, аналіз філософського тексту	
4.2	вирішувати самостійно комплексні завдання, що поставлені в індивідуальних роботах;	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, презентація самостійного дослідження,	4
4.3	Самостійно приймати та обґрунтовувати власні рішення	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, презентація самостійного дослідження, екзаменаційна робота	3

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання (необов'язково для вибіркових дисциплін)

Результати навчання дисципліни	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	1.6	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	2.6	3.1	3.2	3.3	4.1	4.2
Програмні результати навчання																	
РН1. Вільно спілкуватися в усній та письмовій формах державною та іноземною мовами з питань професійної діяльності.	+	+	+	+	+	+											
РН2. Організувати і керувати професійним розвитком осіб і груп.							+	+	+	+	+	+					
РН3. Донести до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення, власний досвід та аргументацію.							+	+	+	+	+	+					
РН6. Знати історію та особливості розвитку геодезії та землеустрою, їх місце в загальній системі знань про природу і суспільство.	+	+	+	+	+	+											

обговорення теми,

1 бал – доповнення містить інформацію, що суттєво не розширює дискусію

- Самостійна робота:

10-9 балів студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов'язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність, достовірність, незаангажованість проведеного дослідження / письмової роботи

8-7 балів - студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, демонструє самостійність та достовірність проведеного дослідження / письмової роботи. Допускаються несуттєві неточності

6-5 балів - в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, самостійності у вирішенні поставлених завдань, не спирається на необхідну навчальну літературу, робота містить суттєві неточності

4-0 балів - не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки в роботі. Демонструє не самостійність у виконанні завдань

- Модульна контрольна робота тема 1-2:

10 балів студент правильно відповів на всі питання тесту

8 бали студент неправильно відповів на 2 питання тесту

6 бали студент неправильно відповів на 4 питання тесту

4 бали студент неправильно відповів на 6 запитань тесту

2 бал студент неправильно відповів на 10 запитань тесту

Екзаменаційна робота виконується у вигляді тестового завдання та оцінюється у 40 балів:

Тестове завдання складається з закритих питань та одного відкритого питання. Закриті питання оцінюються у 30 балів, відкрите питання тесту оцінюється у 10 балів.

Оцінювання відкритого питання тесту:

10-8 балів студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, спирається на погляди відомих філософів, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов'язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність, достовірність, власну позицію.

7-4 балів - студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, демонструє достатній рівень самостійності. Допускаються несуттєві неточності

3-0 балів - не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки в роботі. Демонструє не самостійність у виконанні завдання.

Семестрову кількість балів формують бали, отримані студентом у процесі засвоєння матеріалу з усіх двох частин та виконання самостійних робіт

Оцінювання за формами контролю:

Види робіт		Семестрова кількість балів	
		Min. – 30 балів	Max. – 60 балів
Усна відповідь	Протягом семестру	«3» x 5 = 15	«5» x 6 = 30
Доповнення, участь в дискусіях	Протягом семестру	«1» x 3 = 3	«2» x 5 = 10
Модульна контрольна робота тема 1-2 (тест)		«6» x 1 = 6	«10» x 1 = 10
Написання конспекту першоджерела (фрагмент твору видатного філософа)		«6» x 1 = 6	«10» x 1 = 10
*у разі відсутності студента на семінарському занятті, розглянуті на семінарі питання відпрацьовуються у письмовій формі. Загальна кількість балів за аудиторну роботу складає 60 % від семестрової кількості балів			

Підсумкове оцінювання у формі екзамену: екзаменаційне оцінювання відбувається в тестовій формі та оцінюється у 40 балів.

При простому розрахунку отримуємо:

	Семестрова кількість балів	Екзамен	Підсумкова оцінка
Мінімум	30	30	60
Максимум	60	40	100

Студент не допускається до екзамену, якщо під час семестру набрав менше 20 балів. Для допуску до екзамену студент має здати всі самостійні роботи та конспекти. Екзаменаційна оцінка не може бути меншою за **40 балів** для отримання загальної позитивної оцінки за дисципліну.

Шкала відповідності:

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0 –59

**СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ**

№ п/п	Назви тем	Кількість годин		
		Лекції	Семінари	Самостій на робота
1.	<i>Змістовий модуль 1: Філософська пропедевтика</i>			
2.	Тема 1. Філософія і коло її проблем Загальні уявлення про філософію і філософствування	2	2	
3.	Самостійна робота: <ul style="list-style-type: none"> • Світогляд як спосіб орієнтації людини в світі. • Основні рівні світогляду. • Природа та структура світогляду. • Історичні типи світогляду. 			6
4.	Тема 2. Філософія в її історії: Основні етапи та проблеми античної філософії	1	2	
5.	Самостійна робота: <ul style="list-style-type: none"> • Розуміння філософії в античну добу. • Проблема першопричини світу в античній натурфілософії. • Проблема буття в античній філософії. • Сутність полеміки Сократа з софістами. • Основні ідеї філософії Платона. 			6
6.	Тема 3. Головні ідеї філософії Середньовіччя й Відродження	1	2	
7.	Самостійна робота: <ul style="list-style-type: none"> • Філософія Середньовіччя та її зв'язок з християнською релігією та теологією. • Спроби доведення буття Бога в середньовічній філософії. • Нова натурфілософія епохи Відродження. • Головні теологічні проблеми Середньовіччя 			6
8.	Тема 4. Західноєвропейська філософія Нового часу та доби Просвітництва	1	2	
9.	Самостійна робота: <ul style="list-style-type: none"> • Природознавство та філософія Нового часу. • Взаємозв'язок філософії й математики в добу Нового часу. • Соціальна концепція Т. Гоббса. • Проблема субстанції у Новий час: Декарт, Спіноза, Ляйбніц. • Людина як предмет філософського аналізу в добу Просвітництва. 			6
10.	Тема 5. Визначальні риси німецької	2	4	

	класичної філософії			
11.	Самостійна робота: <ul style="list-style-type: none"> • Сутність теорії пізнання І. Канта. • Натурфілософські концепції філософів німецької класики. • Проблеми етики в німецькій класичній філософії. • Своєрідність діалектики Гегеля. • Філософська характеристика людини за Л. Фойербахом. 			6
12.	Тема 6. Філософія марксизму.	1	2	
13.	Самостійна робота: <ul style="list-style-type: none"> • Марксизм і німецька класична філософія. • Філософська антропологія та філософія історії К. Маркса. • Гуманістичні ідеї в філософії раннього Маркса. • Ленінська версія філософії марксизму. • Західний марксизм: поліфонія поглядів. 			6
14.	Тема 7. Філософська думка в Україні.	1	2	
15.	Самостійна робота: <ul style="list-style-type: none"> • Філософські ідеї Києво-Руської доби, їх зв'язок із міфологією та християнською релігією. • Києво-Могилянська Академія як осередок духовності українського народу. • Філософські курси в Києво-Могилянській Академії. • Філософська творчість Г. Сковороди. • Ідея "серця" в українській філософії. • Обґрунтування української національної ідеї в філософській творчості визначних українських мислителів (на вибір). • Учення про добродійність та мораль у філософії В.Соловйова. • Людина як центральна проблема філософії з погляду М.Бердяєва. 			6
16.	Тест 1		2	
17.	<i>Змістовий модуль 2: Теоретична та практична філософія</i>			
18.	Тема 8. Фундаментальні філософські проблеми: особливості переходу від класичного до некласичного філософствування. Сучасний філософський ірраціоналізм.	2	4	
19.	Самостійна робота: <ul style="list-style-type: none"> • Порівняльний аналіз основних проблем класичної та сучасної західноєвропейської філософії. • Буття людини як проблема в екзистенціальній 			6

	<p>філософії.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Проблема Бога в традиційній і сучасній релігійній філософії. • Зміст загальної назви “філософія життя” 			
20.	Тема 9. Онтологія як філософське вчення про буття. Основні напрямки сучасної філософії	1	2	
21.	<p>Самостійна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Порівняльний аналіз розуміння Абсолюту в Парменіда і в християнському вченні про Бога. • Філософське вирішення проблеми буття як віддзеркалення світогляду епохи (античність, Середньовіччя, Новий час, ХХ ст.). • Проблема буття а філософії М.Хайдеггера. • Еволюція поняття "матерія" у філософії і науці. • Синергетика: зміст і основні проблеми. • Детермінізм як принцип філософського осмислення світу. • Порівняльний аналіз субстанційної та реляційної концепцій простору і часу. • Проблема прогресу та його критеріїв. 			6
22.	Тема 10. Проблема свідомості	1	2	
23.	<p>Самостійна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Суспільний та особистісно індивідуальний зміст свідомості: взаємозв'язок та відмінність. • Свідомість і особистість. • Проблема свідомості в українській філософії. • Проблема свідомості у філософії Сходу. • Свідомість та безсвідоме: порівняльний аналіз концепцій К.Маркса та З.Фрейда. • Фрейдівські ідеї безсвідомого в художній культурі ХХ ст. • Проблема свідомості у сучасній філософії. 			5
24.	Тема 11. Людина як предмет філософського аналізу	1	2	
25.	<p>Самостійна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Психологія і проблема людини. • Проблема людини в екзистенціалізмі. • Основні риси марксистського розуміння людини. • Расизм і проблема співвідношення біологічного та соціального в людині. • Значення і межі проблеми сенсу життя. • Поліфонія філософських версій місця людини у Всесвіті. • Специфіка розуміння особистості в різних типах культур. 			6

	<ul style="list-style-type: none"> • Особистість та її свобода в поглядах світових релігій. • Проблема свободи й відповідальності особи на сучасному етапі розвитку світової цивілізації. • 10. Проблеми життя та смерті наприкінці ХХ ст. і шляхи їх вирішення. 			
26.	Індивідуальна самостійна робота: Аналіз філософського тексту			10
27.	ВСЬОГО	14	28	75

Загальний обсяг 120 год., в тому числі:

Лекцій – 14 год.

Семінари – 28 год.

Консультація – 3 год.

Самостійна робота - 75 год. в тому числі самостійна індивідуальна робота - 10 год.

Змістовий модуль 1. Філософська пропедевтика

Лекція 1. Загальні уявлення про філософію і філософствування

Первинне розуміння філософії. Особливості філософського підходу до світу. Духовні та соціальні чинники ставлення філософського світогляду. Предмет і проблеми філософії. Граничність філософських категорій. Співвідношення світогляду і філософії. Основні світоглядні орієнтації людини в світі. Філософія і релігія. Філософія і наука. Особливості сучасного розуміння філософії. Роль філософії в сучасному житті суспільства.

Особливості ставлення людини до світу. Світогляд як спосіб орієнтації людини в світі та смисложиттєва позиція. Світовідчуття і світорозуміння як рівні світогляду. Структура світогляду. Історичні типи світогляду.

Семінарське заняття 1.

1. Поняття світогляду. Сутність та призначення світогляду.
2. Природа та структура світогляду.
3. Історичні типи світогляду.
4. Філософія як форма теоретичного усвідомлення світу:
  - а) предмет філософії;
  - б) основні проблеми та питання філософії;
  - в) методи філософування;
  - г) функції філософії.
5. Основні підрозділи філософського знання.
6. Філософія та наука.

Контрольні запитання та завдання:

1. Чим характеризується людське ставлення до світу?
2. Що є основою єдності буденного та теоретичного світоглядів?
3. Яка головна функція будь-якого світогляду?
4. Які основні елементи світогляду?
5. Чи існують різні історичні типи світогляду?

Проблемні теми для обговорення:

1. Які особливості людської діяльності викликають формування світогляду?
2. Чи усвідомлює людина процес формування власного світогляду?
3. Чи можливий світогляд без ідеалів?
4. Чи всі люди мають світогляди?
5. Чому виділяють декілька історичних типів світогляду?

Основна до всіх тем курсу:

1. Петрушенко В.Л. Філософія : Навч. посіб. для студ. вищ. закл. освіти I-IV рівнів акредитації. – К.: Каравела, 2001.
2. Причепій Є.М., Черній А.М., Гвоздецький В.Д., Чекаль Л.А. Філософія : Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Видавничий центр «Академія», 2001 .
3. Філософія : Курс лекцій. Навч. посібник для студ. вузів / Бичко І.В. та інш. – К., 1993.
4. Філософія: Навч. посіб. для студ. і асп. вищ. навч. закл. / Іван Федотович Надольний (ред.). – К., 2001.
5. Філософія : Підруч. для студ. вузів / Георгій Антонович Заїченко (ред.). – К., 1995.
6. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення) : навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В.Губерського. – К.: Знання, 2009.

7. Філософія: Хрестоматія : навч. посіб. для бакалаврів фізико-математичних та природничих спеціальностей / О.В.Комар, А.А.Кравчук, О.В.Руденко та ін.; загальна ред. докт. філософ. н., проф. Добронравова. – К., 2010.

Додаткова:

1. Кессиди Ф.Х. От мифа к логосу. – М., 1972.
2. Никифоров А. А. Философия как личный опыт // Заблуждающийся разум? М., 1990.
3. Ортега-і-Гассет Х. Чиста філософія // Вибрані твори. – К., 1994.
4. http://ae-lib.org.ua/texts/ortega-y-gaset_filosofia_ua.htm
5. Шинкарук В.І. Філософія і культура // Доповідь на II Всеукраїнському філософському конгресі (27-29 червня 1995 р., м. Київ)// Філософська і соціологічна думка. 1995, № 9-10. – С. 220-235.
6. Шинкарук В.І. Категоріальна структура наукового світогляду // Шикарук В.І Вибрані твори у 3-х т. – К, 2003. – Т.3. – Ч.1. – С.164-172.

Лекція 2. Основні етапи та проблеми античної філософії

Міфологія, зачатки наукового знання та буденне знання як передумова формування філософії. Особливості розуміння філософії в античну добу. Пошук субстанціональних основ речей в період "ранньої класики". Прагнення усвідомити сутність людини, її відносини з суспільством – визначальний напрям "середньої класики. Синтез філософського знання, його проблем і методів на етапі "високої класики".

Загальна характеристика філософії Середньовіччя: основні ідеї та персоналії. Своєрідність християнської середньовічної філософії. Основні ідеї і проблеми патристики і схоластики. Загальна характеристика філософії епохи Відродження: основні ідеї та персоналії. Предмет дослідження, світогляд, натурфілософія епохи Відродження.

Загальна характеристика філософії Нового часу: основні ідеї та представники.

Проблема методу у Новий час. Проблема субстанції у Новий час. Особливості пізнавальної проблематики філософії Нового часу. Просвітництво як течія філософії Нового часу.

Семінарське заняття 2.

1. Особливості виникнення філософії в Давній Греції.
2. Досократична філософія:
  - а) проблема першоначала: мілетська школа, Геракліт, піфагорійці;
  - б) проблема буття; елеати, Емпедокл і Анаксагор.
3. Атомізм Левкіппа і Демокріта.
4. Софісти і Сократ – антропологічний поворот в античній філософії..
5. Філософія Платона – загальна характеристика.
6. Філософія Аристотеля – загальна характеристика.

Контрольні запитання та завдання:

1. Які етапи виділяють в розвитку античної філософії?
2. Чому представників філософії "ранньої класики" називали натурфілософами?
3. У чому полягає філософський сенс апорій Зенона?
4. Що означає вислів "антропологічний поворот в античній філософії" і з іменами яких мислителів він пов'язаний?
5. Якими рисами відрізнялось розуміння світу за Платоном?
6. Яким був науковий здобуток Аристотеля?

Додаткова література:

1. Антология мировой философии. – М., 1969. – Т. 1.
2. Аристотель. Соч. В 4 т. – М., 1975.
3. Аристотель Нікомахова етика. К., 2002.

4. http://ae-lib.org.ua/texts/aristoteles__nicomachean_ethics__ua.htm
5. Арістотель Політика. – К., 2003.
6. Асмус В. Ф. Античная философия. – М., 1976.
7. Гегель Г. Лекции по истории философии. – СПб., 1993.
8. Геракліт Про природу // Тихолаз, А.Г. Геракліт. – К. : Абрис, 1995. – С.41–131.
9. Диоген Лаэртский. О жизни, учениях и изречениях знаменитых философов. – М., 1979.
10. Кессиди Ф. Х. От мифа к логосу. – М., 1972.
11. Лосев А. Ф. История античной философии. – М., 1989.
12. Лукреций. О природе вещей. – М., 1983.
13. Марк Аврелий. Размышления. – М., 1985.
14. Платон. Діалоги. – К.: "Основи", 1995.
15. Платон. Бенкет. – Л.: Видавництво Українського Католицького Університету, 2005.
16. Рассел Б. Історія західної філософії. – К.: "Основи", 1995
17. Секст Эмпирик. Соч. В 2 т. – М., 1975.
18. Сенека. Моральні листи до Луцілія. – К., 1996.
19. http://ae-lib.org.ua/texts/seneca__ad_lucilium_epistularum_moralium__ua.htm
20. Тіт Лукрецій Кар Про природу речей // Антична література: хрестоматія. – К., 1968. – С.407-415. http://ae-lib.org.ua/texts/lucretius__de_rerum_natura_by_zerov__ua.htm
21. Чанышев А. Н. Курс лекций по древней философии. – М., 1986.

Лекція 3 .Головні ідеї філософії Середньовіччя й Відродження

Загальна характеристика філософії Середньовіччя: основні ідеї та персоналії. Основні етапи розвитку середньовічної філософії. Головні теологічні проблеми Середньовіччя та їх філософські інтерпретації: полеміка між номіналізмом і реалізмом; проблема співвідношення віри і знання; проблема людини: душа і тіло.

Семінарське заняття 3.

1. Загальна характеристика філософії епохи Відродження: основні ідеї та персоналії.
2. Гуманізм та новий ідеал людини.
3. Філософія М.Кузанського.
4. Наука епохи Відродження (Л.да Вінчі, М.Коперник).
5. Пантеїзм Дж.Бруно.

Контрольні запитання та завдання:

1. Яка головна особливість християнської середньовічної філософії?
2. Розкрийте зміст понять “апологетика”, “патристика”, “схоластика”.
3. Які головні теологічні проблеми Середньовіччя?
4. До якого знання відновлюється інтерес в епоху Відродження?
5. В чому полягає гуманістичний характер філософії доби Відродження?
6. Розкрийте зміст понять “теїзм”, “пантеїзм”, “космологія”.

Додаткова література:

1. Августин Святий. Сповідь. – К.: Основи, 1996.
2. Аквінський Т. Коментарі до Арістотелевої «Політики». – К.: Основи. – 2003.
3. Библия. Книги Священного писания Старого и Нового заветов. – М., 1968.
4. Боецій. Розрада від філософії. – К. : Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2002.
5. Василій Великий. Морально-аскетичні твори. – Л. : Свічадо, 2007.
6. Горфункель А. Х. Философия эпохи Возрождения. – М., 1980.
7. Гуревич А. Я. Проблемы средневековой народной культуры. – М., 1991.
8. Данте Алигьери. Божественная комедия. – М., 1992.

9. Кузанский Н. Об ученом незнании. – Соч. 2-х т. – М., 1979 – Т.1
/http://philsci.univ.kiev.ua/biblio/kuzanski.html
10. Культура эпохи Возрождения и Реформации. – М., 1981.
11. Лосев А. Ф. Эстетика Возрождения. – М., 1978.
12. Мак`явеллі Н. Державець. – К., 1998.
13. Монтень М. Опыты. – М., 1992.
14. Мор Т. Утопия. – М., 1978.
15. Роттердамський Е. Похвала Глупоті...– К., 1993.
16. http://ae-lib.org.ua/texts/erasmus__fool__ua.htm
17. Соколов В. В. Средневековая философия. – М., 1979.
18. Соловьев Э. Ю. Прошлое толкует нас. – М., 1991.
19. Федотов Г. П. Социальное значение христианства // Философские науки. – 1991. – № 3.
20. Чанышев А. Н. Курс лекций по древней и средневековой философии. – М., 1991.

Лекція 4. Західноєвропейська філософія Нового часу та доби Просвітництва

Загальна характеристика філософії Нового часу: основні ідеї та представники. Проблема методу в філософії Нового часу (Ф.Бекон, Р.Декарт). Проблема емпіризму в філософії Ф.Бекона (програма “великого відновлення наук”, концепція “ідолів”). Проблема раціоналізму в філософії Р.Декарта (принцип методичного сумніву, теза “cogito ergo sum”, вчення про “вроджені ідеї”).

Семінарське заняття 4.

1. Природознавство та філософія Нового часу.
2. Взаємозв'язок філософії й математики в добу Нового часу.
3. Соціальна концепція Т.Гоббса.
4. Проблема субстанції у Новий час: Декарт, Спіноза, Ляйбніц.
5. Людина як предмет філософського аналізу в добу Просвітництва.

Контрольні запитання та завдання:

1. У чому полягає зв'язок філософії Нового часу з математикою й природознавством?
2. Чому раціоналізм вважається протилежністю сенсуалізму?
3. У чому полягає сутність поглядів на субстанцію в новоевропейській філософії?
4. Що означає поняття “скептицизм”?
5. Яка система поглядів і чому отримала назву Просвітництва?
6. У чому полягає сутність “механістичного принципу” філософії доби Просвітництва?

Додаткова література:

1. Бэкон Ф. Великое восстановление наук //Соч.: В 2т. – М., 1972
/http://ru.philosophy.kiev.ua/library/bacon/idol.html
2. Бэкон Ф. Новый Органон //Соч.: В 2т. – М., 1972./http://ru.philosophy.kiev.ua/library/bacon/idol.html
3. Гоббс Т. Левіафан. – К., 2000.
4. Г`юм Д. Трактат про людську природу. – К., 2003.
5. Гельвецій К.А. Про людину, її розумові здібності та її виховання. – К., 1994.
6. Декарт Р. Міркування про метод. – К.: Тандем, 2001.
7. Декарт Р. Метафізичні роздуми. – К.: Юніверс, 2000.
8. Лейбніц Г.В. Монадологія // Соч. в 4 т. – М., 1982. – Т.1
/http://ru.philosophy.kiev.ua/library/leibnitz/mon.html
9. Лок Д. Два трактати про врядування. К., 2001.
10. Паскаль Б. Думки. Філософська думка: український науково-теоретичний часопис.– К., 2009. – № 5. – С. 114–139.
11. Руссо Ж.-Ж. Про суспільну угоду. – К., 2001.

12. Спиноза Б. Етика // Избр. произв.: В 2 т. – М., 1957, – Т.2

[/http://ru.philosophy.kiev.ua/library/spinoza/01/00.html](http://ru.philosophy.kiev.ua/library/spinoza/01/00.html)

13. Спиноза Б. Теологічно-політичний трактат. – К., 2005.

Лекція 5. Визначальні риси німецької класичної філософії

Класичний характер німецької філософії XVIII-поч.XIX ст., її найвідоміші представники. Два періоди наукової творчості Канта. Його “коперніканський переворот у філософії”. Гносеологічні, етичні та естетичні погляди Канта.

Абсолютна Ідея та розвиток як головні поняття філософії Гегеля. Сутність антропологічної концепції Фойєрбаха. Базові положення марксистської філософії.

Семінарське заняття 5.

1. Загальна характеристика німецького ідеалізму XVIII-XIX ст.
2. Система критичної філософії Канта.
  - а) космогонічна гіпотеза;
  - б) основні положення теорії пізнання;
  - в) проблеми етики та поняття категоричного імперативу.
3. Система абсолютного ідеалізму Гегеля.
  - а) філософська система, її основні складові та принципи формування;
  - б) учення про діалектичний метод.
4. Характеристика антропологічного матеріалізму Фойєрбаха.

Контрольні запитання та завдання:

1. Чому своє пояснення процесу пізнання Кант називав "коперніканським поворотом у філософії"?
2. Що таке “абсолютна ідея” в філософії Гегеля?
3. З яких філософських позицій Фойєрбах критикував гегелівську філософію?

Додаткова література:

1. Гегель. Кто мыслит абстрактно? // Работы разных лет. В 2 т. – М., 1972. – Т.1.
2. Гегель. Г. В.Ф. Феноменологія духу. – К., 2004.
3. Гегель Г. Энциклопедия философских наук. В 3 т. М., 1974-1977.
4. Кант И. Критика чистого разума. – К., 2000.
5. Кант И. Прологомени до кожної майбутньої метафізики. – К., 2005.
<http://philsci.univ.kiev.ua/biblio/Kant/index.htm>
6. Маркс К. Тезисы о Фейербахе //Маркс К., Энгельс Ф. Соч. 2-е изд. Т.3.
7. Фейербах Л. Основные положения философии будущего //Избр. филос. произв.: В 2 т. – М., 1995. – Т.1.

Лекція 6. Філософія марксизму

Виникнення і розвиток марксистської філософії. Гуманістичні тенденції у філософії К.Маркса та Ф.Енгельса. Марксистське вчення про практику та істину. Шляхи розвитку марксизму у колишній радянській філософії (Г.В.Плеханов, В.І.Ленін, Й.В.Сталін).

Семінарське заняття 6.

1. Філософське вчення К.Маркса:
  - а) К.Маркс і філософія Гегеля;
  - б) гуманістичні ідеї в філософії К.Маркса;
  - в) соціальна філософія та філософія історії К.Маркса.
2. Розробка та популяризація філософії Маркса Ф. Енгельсом.
3. Марксистська філософія наприкінці XIX - початку XX ст. (Г.Плеханов, В.Ленін).

4. Історична доля радянського марксизму.
5. Західний марксизм: розмаїття підходів та проблем.

Контрольні запитання та завдання:

1. У чому полягає зв'язок філософії К.Маркса з гегелівською філософією?
2. Розкрийте зміст соціально-філософської концепції К.Маркса.
3. Який внесок зробив до філософії Маркса В.І.Ленін?
4. Які основні проблеми були предметом розгляду в радянській філософській думці?
5. У чому полягають принципи відмінності між радянським і західним марксизмом?

Додаткова література:

1. Ленин В.И. Материализм и эмпириокритицизм // Ленин В.И. Полн.собр.соч. - Т. 18.
2. Ленин В.И. Три источника и три составные части марксизма // Там само. - Т. 23.
3. Маркс К. Философско-экономические рукописи 1844 г. // Маркс К., Энгельс Ф. - Соч. - 2-е изд. - Т. 42.
4. Маркс К., Энгельс Ф. Немецкая идеология // Там само. - Т. 3.
5. Плеханов Г.В. Основные вопросы марксизма // Избр. филос.произв.: В 3 т. - М., 1957. - Т.3.
6. Ойзерман Т.И. Формирование философии марксизма. - М., 1962.
7. Философия и мировоззрение. Философские дискуссии 20-х годов / Сост. П.В.Алексеев. - М., 1990.

Лекція 7. Філософська думка в Україні

Філософія Києво-Руської доби. Філософська освіта в Києво-Могилянській Академії. Філософська концепція Г.Сковороди. Філософські погляди П.Юркевича.

Семінарське заняття 7.

1. Зародження філософських учень у Київській Русі та їхні специфічні особливості.
2. Філософська освіта в братських школах та Києво-Могилянській Академії.
3. Філософські погляди Г.Сковороди.
4. "Філософія серця" П.Юркевича.
5. Філософія "української ідеї" (М.Драгоманов, М.Грушевський, В.Винниченко, Д.Донцов).
6. Філософія "всеєдності" В.Соловйова.
7. Релігійний екзистенціалізм М.Бердяєва.

Контрольні запитання та завдання:

1. Який змістовний зв'язок існує між давньослов'янською міфологією та філософією Києво-Руської доби?
2. Який вплив виявило християнство на філософські ідеї мислителів Київської Русі?
3. У чому полягає специфіка філософських курсів професорів Києво-Могилянської Академії?
4. Що означає поняття "кордоцентризм" у філософії Г.Сковороди?
5. У чому полягає суть концепції "трьох світів" у філософії Г.Сковороди?
6. Що означає визначення "філософія серця" стосовно поглядів П.Юркевича?
7. Розкрийте зміст поняття "всеєдність" у філософії В.Соловйова.
8. Як визначається свобода в концепції М.Бердяєва?

Додаткова література:

1. Горський В.С. Історія української філософії: Курс лекцій. - К., 1996.
2. Горский В.С. Философские идеи в культуре Киевской Руси XI-XII вв. - Киев, 1988.

3. Історія філософії в Україні: В 3 т. / Гол. ред. В.І.Шинкарук. -К.,1987.
4. Історія філософії України: Підручник / За ред. М.Ф.Тарасенка. – К., 1994.
5. Історія філософії України: Хрестоматія / Упорядн. М.І.Тимошик. - К., 1993.
6. Лосев А. Ф. Владимир Соловьев и его время. - М., 1990.
7. Ничик В.М. Из истории отечественной философии конца XVII - начала XVIII веков. - Киев, 1978.
8. Попович М.В. Мироззрение древних славян. - Киев, 1985.
9. Філософія Відродження на Україні / Відп. ред. М.В.Кашуба. -К,1990.
10. Философская мысль в Киеве: историко-философский очерк / Отв. ред. В.И.Шинкарук. - Киев, 1982.

Рекомендована література для змістовного модуля 1

Основні джерела:

1. Горак Г.І. Філософія. Курс лекцій.– К., 1998.
2. Зарубіжна філософія ХХ століття. – К., 1993.
3. Історія філософії: Підручник / за ред. Володимира Івановича Ярошовця – К., 2002.
4. Історія філософії. Словник / За заг. ред. В.І.Ярошовця. – К., 2005.
5. Короткий довідник з історії філософії: від витоків до середини ХІХ століття / За ред. Т.Д. Пікашової та В. Л. Чуйка – К., 1997.
6. Петрушенко В.Л. Філософія : Навч. посіб. для студ. вищ. закл. освіти I-IV рівнів акредитації. – К.: Каравела, 2001.
7. Причепій Є.М., Черній А.М., Гвоздецький В.Д., Чекаль Л.А. Філософія : Навч.посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Видавничий центр «Академія», 2001 .
8. Рассел Б. Історія західної філософії. – К., 1995.
9. Філософія : Курс лекцій. Навч. посібник для студ. вузів / Бичко І.В. та інш. – К., 1993.
10. Філософія: Навч. посіб. для студ. і асп. вищ. навч. закл. / Іван Федотович Надольний (ред.). – К., 2001.
11. Філософія : Підруч. для студ. вузів / Георгій Антонович Заїченко (ред.). – К., 1995.
12. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення) : навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В.Губерського. – К.: Знання, 2009.
13. Філософія: Хрестоматія : навч. посіб. для бакалаврів фізико-математичних та природничих спеціальностей / О.В.Комар, А.А.Кравчук, О.В.Руденко та ін.; загальна ред. докт. філософ. н., проф. Добронравова. – К.; 2010.
14. Ярошовець В.І. Історія філософії: від структуралізму до постмодернізму. Підручник. – К., 2004.

Додаткові джерела:

1. Августин Святий. Сповідь. – К.: Основи, 1996.
2. Антология мировой философии. – М., 1969. – Т. 1.
3. Аристотель. Соч. В 4 т. – М., 1975.
4. Асмус В. Ф. Античная философия. – М., 1976.
5. Бэкон Ф. Новый Органон //Соч.: В 2т. – М., 1972.
<http://ru.philosophy.kiev.ua/library/bacon/idol.html>
6. Горфункель А. Х. Философия эпохи Возрождения. – М., 1980.
7. Гулыга А. В. Немецкая классическая философия. – М., 1986.
8. Данте Алигьери. Божественная комедия. – М., 1992.
9. Декарт Р. Метафізичні роздуми. – К.: Юніверс, 2000.
10. Декарт Р. Міркування про метод. – К.: Тандем, 2001.
11. Диоген Лаэртский. О жизни, учениях и изречениях знаменитых философов. – М., 1979.
12. Камю А. Бунтующий человек. М., 1990.

13. Кант І. Прологомени до кожної майбутньої метафізики. – К., 2005.
<http://philsci.univ.kiev.ua/biblio/Kant/index.htm>
14. Кузанский Н. Об ученом незнании. – Соч. 2-х т. – М., 1979 – Т.1
[/http://philsci.univ.kiev.ua/biblio/kuzanski.html](http://philsci.univ.kiev.ua/biblio/kuzanski.html)
15. Кьеркегор С. Страх и трепет. – М., 1993.
16. Лейбниц Г.В. Монадология // Соч. в 4 т. – М., 1982. – Т.1
[/http://ru.philosophy.kiev.ua/library/leibnitz/mon.html](http://ru.philosophy.kiev.ua/library/leibnitz/mon.html)
17. Лок Д. Два трактати про врядування. К., 2001.
18. Лосев А. Ф. История античной философии. – М., 1989.
19. Мак`явеллі Н. Державець. – К., 1998.
20. Марк Аврелий. Размышления. – М., 1985.
21. Маркс К. Тезисы о Фейербахе //Маркс К., Энгельс Ф. Соч. 2-е изд. Т.3.
22. Монтень М. Опыты. – М., 1992.
23. Нарский И. С. Западноевропейская философия XVII века. – М., 1974.
24. Ніцше Ф. Так казав Заратустра. – К., 1993.
25. Платон. Діалоги. – К.: "Основи", 1995.
26. Рассел Б. Історія західної філософії. – К.: "Основи", 1995
27. Роттердамський Е. Похвала Глупоті... – К., 1993. http://ae-lib.org.ua/texts/erasmus_fool_ua.htm
28. Руссо Ж.-Ж. Про суспільну угоду. – К., 2001.
29. Сартр Ж.-П. Буття і ніщо. – К., 2001.
30. Сенека. Моральні листи до Луцілія. – К., 1996. http://ae-lib.org.ua/texts/seneca_ad_lucilium_epistularum_moralium_ua.htm
31. Соколов В. В. Европейская философия XV-XVII веков. – М., 1984.
32. Соколов В. В. Средневековая философия. – М., 1979.
33. Спиноза Б. Этика // Избр. произв.: В 2 т. – М., 1957, – Т.2
[/http://ru.philosophy.kiev.ua/library/spinoza/01/00.html](http://ru.philosophy.kiev.ua/library/spinoza/01/00.html)
34. Спіноза Б. Теологічно-політичний трактат. – К., 2005.
35. Сумерки богов. М., 1989.
36. Тейяр де Шарден. Феномен человека. – М., 1987.
37. Хайдеггер М. Время и бытие. М., 1993.
38. Шинкарук В.І. Категоріальна структура наукового світогляду // Шинкарук В.І. Вибрані твори у 3-х т. – К, 2003. – Т.3. – Ч.1. – С.164-172.
39. Шинкарук В.І. Філософія і культура // Доповідь на II Всеукраїнському філософському конгресі (27-29 червня 1995 р., м. Київ)// Філософська і соціологічна думка. 1995, № 9-10. – С. 220-235.
40. Шопенгавер, А. Світ як воля і уявлення // Мислителі німецького романтизму. Івано-Франківськ. – Вид-во "Лілея-НВ", 2003.
41. Ясперс К. Смысл и назначение истории. – М., 1991.

Змістовий модуль 2: Теоретична та практична філософія.

Лекція 8. Фундаментальні філософські проблеми: особливості переходу від класичного до некласичного філософствування.

Принципи та ідеали класичної та некласичної західної філософії. Причини переходу від класичного до некласичного філософствування. Своєрідність волюнтаризму А.Шопенгауера та Ф.Ніцше. Розуміння філософствування та екзистенції за С.К'єркегором. Основні тенденції розвитку сучасної західної філософії. Найбільш впливові напрямки сучасної філософії.

Семінарське заняття 8.

1. Криза класичної філософії в середині XIX ст. і становлення нових філософських напрямків.
2. Ірраціоналізм і волонтаризм філософії А.Шопенгауера.
3. Критичний раціоналізм та ірраціонально-екзистенційна філософія Сьорена К'єркегора.
4. Основні концепції "Філософії життя" (Ф.Ніцше, А.Бергсон, В.Дільтей).
5. Філософські засади психоаналізу, вчення про несвідоме (З.Фрейд, К.Юнг, Е.Фромм).

Контрольні запитання та завдання:

1. Якими причинами був обумовлений перехід від класичного до некласичного філософствування?
2. Розкрийте зміст загальної назви "філософія життя".
3. Якою є основна проблематика феноменологічної філософії?
4. Що таке "постмодернізм" та які його філософські засади?

Додаткова література:

1. Вітгенштайн Л. Логіко-філософський трактат. – К., 1995.
2. Гайдеггер М. Шлях до мови // Дорогою до мови. – Л., 2007.
3. Гуссерль Е. Криза європейської філософії // Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями. Хрестоматія. – К., 1996.
4. Гейзінга Й. Homo ludens. – К, 1994.
5. Джеймс В. Що таке прагматизм. – К., 2000.
6. Дільтей В. Виникнення герменевтики // Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями. Хрестоматія. – К., 1996.
7. Камю А. Бунтуючий человек. М., 1990.
8. Кьєркегор С. Страх и трепет. – М., 1993.
9. Ніцше Ф. Так казав Заратустра. – К., 1993.
10. Рікер П. Конфлікт інтерпретацій // Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. – Л., 1996.
11. Сартр Ж.-П. Буття і ніщо. – К., 2001.
12. Сумерки богів. М., 1989.
13. Тьяр де Шарден. Феномен человека. – М., 1987.
14. Тойнбі Дж. Дослідження історії. У 2-х т. – К., 1995.
15. Шопенгауер, А. Світ як воля і уявлення // Мислителі німецького романтизму. Івано-Франківськ. – Вид-во "Лілея-НВ", 2003.
16. Ясперс К. Основа епоха // «І». – Л., 1990. – №3.

Лекція 9. Онтологія як філософське вчення про буття

Філософське розуміння проблеми буття. Уявлення про онтологію як вчення про буття. Історико-філософські варіанти розгляду проблеми буття. Особливості розуміння буття як засади виникнення різних філософських концепцій. Форми буття. Співвідношення категорій "буття", "субстанція", матерія". Функції категорії "матерія" у філософії. Спосіб і форми існування матерії.

Семінарське заняття 9.

1. Основні етапи розвитку уявлень про буття в історії філософської думки.
2. Поняття матерії та її структура:
3. Проблема детермінізму як принципу філософського пояснення світу.
4. Простір і час як форми буття матерії.
5. Рух як спосіб існування матерії.

Контрольні питання та завдання

1. Коли і чому в філософії з'явилась проблема буття?
2. У чому сутність парменідового розуміння буття?
3. Хто з античних філософів не сприйняв парменідового тлумачення буття і чому?
4. У чому полягає специфіка середньовічного тлумачення проблеми буття?
5. Які зміни у розумінні проблеми буття відбулись у філософії Нового часу?
6. Як вплинула специфіка російського світогляду на філософське вирішення проблеми буття?
7. Розкрийте зміст вислову "онтологічний поворот у філософії ХХ ст."
8. Чи є змістовний зв'язок між світоглядом людини ХХ ст. та філософським вирішенням проблеми буття, і якщо є – чому?
9. Що таке матерія та яка її структура?
10. Які форми руху матерії Ви знаєте?
11. Як співвідносяться поняття "матерія" і "субстанція"?
12. Як співвідноситься природничонаукове і філософське розуміння матерії?
13. Як співвідносяться поняття "рух", "розвиток", "прогрес"?
14. Які закони і категорії діалектики Ви знаєте і в чому полягає їхній основний зміст?

Додаткова література:

1. Охріменко О.Г. Фундаментальні філософські проблеми. – К., 2002.
2. Петрушенко В.Л. Філософія : Навч. посіб. для студ. вищ. закл. освіти I-IV рівнів акредитації. – К.: Каравела, 2001.
3. Причепій Є.М., Черній А.М., Гвоздецький В.Д., Чекаль Л.А. Філософія : Навч.посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Видавничий центр «Академія», 2001 .
4. Філософія : Курс лекцій. Навч. посібник для студ. вузів / Бичко І.В. та інш. – К., 1993.
5. Філософія: Навч. посіб. для студ. і асп. вищ. навч. закл. / Іван Федотович Надольний (ред.). – К., 2001.
6. Філософія : Підруч. для студ. вузів / Георгій Антонович Заїченко (ред.). – К., 1995.
7. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення) : навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В.Губерського. – К.: Знання, 2009.
8. Філософія: Хрестоматія : навч. посіб. для бакалаврів фізико-математичних та природничих спеціальностей / О.В.Комар, А.А.Кравчук, О.В.Руденко та ін.; загальна ред. докт. філософ. н., проф. Добронравова. – К., 2010.

Лекція 10. Проблема свідомості

Філософський зміст проблеми свідомості та шляхи її розгляду в історії філософії. Основні підходи до пояснення феномену свідомості. Найбільш загальні властивості свідомості. Філософське визначення свідомості та її функції. Свідомість, самосвідомість, мова. Суспільна та індивідуальна свідомість. Феномен ілюзорної свідомості. Свідоме і несвідоме. Концепції несвідомого.

Семінарське заняття 10.

1. Проблема духу і свідомості в історії філософської думки.
2. Свідомість як філософська категорія. Джерела та витoki свідомості.
3. Структура свідомості. Свідомість та самосвідомість.
4. Свідомість та безсвідоме: К. Маркс та З. Фрейд.
5. Свідомість та мислення. Свідомість та мова.
6. Проблема ідеального та варіанти її вирішення.
7. Поняття суспільної свідомості. Структура суспільної свідомості.

Контрольні питання та завдання

1. У чому полягають труднощі філософського вирішення проблеми свідомості?
2. Якою метафорою користувались давні греки для опису свідомості і чому?
3. У чому полягає зв'язок середньовічного розуміння свідомості з геоцентричним світоглядом?
4. Чому в релігійній філософії свідомість розуміється як тягар і "хрест"?
5. Які концептуальні зміни в розгляді проблеми свідомості відбулись у філософії Нового часу?
6. Яким є зміст і соціальні передумови марксової концепції свідомості?
7. У чому полягає подібність та відмінність марксової і фрейдової концепцій безсвідомого?
8. Що таке свідомість, які її структура, джерела і витoki?
9. Розкрийте зміст понять "самосвідомість", "ідеальне", "духовне".
10. Які історичні та сучасні варіанти вирішення проблеми ідеального Ви знаєте?
11. Що таке суспільна свідомість і яка її структура?
12. Які сучасні концепції свідомості Ви знаєте?

Додаткова література:

1. Бондаренко Л. И. Основные этапы становления сознания. – Киев, 1979.
2. Дубровский Д.И. Информация, сознание, мозг. – М., 1980.
3. Коппин П. В. Гносеологические и логические основы науки. -М.,1974.
4. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М., 1975.
5. Мамардашвили М.К. Сознание как философская проблема // Вопр. философии. – 1990. – N 10.
6. Общественное сознание и его формы / Отв. ред. В.И.Толстых. – М.,1986.
7. Спиркин А.Г. Сознание и самосознание. – М., 1972.
8. Франк С.Л. Духовные основы общества. – М., 1992.
9. Фрейд З. Я и Оно //Избранное. – М., 1989.
10. Юнг К.Г. Коллективное бессознательное. – М., 1995.

Лекція 11. Людина як предмет філософського аналізу–2 год.

Актуальність філософського дослідження людини. Основні філософсько-антропологічні проблеми: природа і сутність людини, антропогенез, сенс життя, смерть і безсмертя, спілкування і розуміння, людина і космос. Поняття про особу. Соціалізація особи. Уявлення про "Я-концепцію". Ціннісні орієнтації, свобода, відповідальність та криза особи в сучасному світі.

Семінарське заняття 11.

1. Образи людини в історії філософської думки.
2. Проблема сутності людини.
3. Проблема антропосоціогенезу.
4. Проблема сенсу людського існування та багатоманіття способів її розв'язання.
5. Свобода і відповідальність особи.

Контрольні питання та завдання

1. Які, на Ваш погляд, причини зростання інтересу до антропологічної проблематики?
2. Чому багато філософів і мислителів кажуть про людину як таємницю?
3. Які Ви знаєте основні риси пануючого розуміння людини в добу античності. Середньовіччя і в Нові часи?
4. Яка роль діяльнісної парадигми в розумінні людини?
5. Розкрийте зміст поняття "антропосоціогенез" та підходів до розуміння сутності антропосоціогенезу.

6. У чому сутність проблеми співвідношення біологічного та соціального в людині? Які варіанти вирішення цієї проблеми Ви знаєте?
7. У чому полягає унікальність особистості людини?
8. Які типи ставлення до життя і смерті Ви знаєте?
9. У чому сенс безсмертя особи?
10. Які шляхи подолання кризи особистості на межі ХХ та ХІ ст. Ви можете запропонувати?

Додаткова література:

1. Бердяев Н.А. О назначении человека. – М., 1993.
2. Камю А. Бунтующий человек. – М., 1990.
3. Маркс К. Экономично-философские рукописи 1844года /Маркс К., Энгельс Ф. 3 ранних творив. – К.: ВПЛУ, 1973.
4. Рикер П. Человек как предмет философии // Вопр. философии. – 1989. – № 2.
5. Табачковский В. Життєвий світ людини і пізнання: персоналістична інтерпретація / Філософська думка, 2006. – №2.
6. Тейяр де Шарден. Феномен человека. – М., 1990.
7. Франкл В. Человек в поисках смысла. – М., 1990.
8. Фромм Э. Бегство от свободы. – М., 1990.
9. Шелер М. Сутність моральної особистості / Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрямки. Хрестоматія: Навч. посібник / Упорядники В.В.Лях, В.С.Пазенок. – К.: Ваклер, 1996.

Рекомендована література для змістовного модуля 2

Основні джерела:

1. Аналитическая философия. Избранные тексты / Ред.сост. А.Ф.Грязнов.-М.,1993.
2. Охріменко О.Г. Фундаментальні філософські проблеми. – К., 2002.
3. Петрушенко В.Л. Філософія : Навч. посіб. для студ. вищ. закл. освіти I-IV рівнів акредитації. – К.: Каравела, 2001.
4. Причепій Є.М., Черній А.М., Гвоздецький В.Д., Чекаль Л.А. Філософія : Навч.посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Видавничий центр «Академія», 2001 .
5. Проблема человека в западной философии / Сост. П.С.Гуревич. – М., 1988.
6. Філософія : Курс лекцій. Навч. посібник для студ. вузів / Бичко І.В. та інш. – К., 1993.
7. Філософія : Підруч. для студ. вузів / Георгій Антонович Заїченко (ред.). — К., 1995.
8. Філософія: Навч. посіб. для студ. і асп. вищ. навч. закл. / Іван Федотович Надольний (ред.). – К., 2001.
9. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення) : навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В.Губерського. – К.: Знання, 2009.
10. Філософія: Хрестоматія : навч. посіб. для бакалаврів фізико-математичних та природничих спеціальностей / О.В.Комар, А.А.Кравчук, О.В.Руденко та ін.; загальна ред. докт. філософ. н., проф. Добронравова. – К., 2010.

Додаткові джерела

1. Агацци Э. Человек как предмет философии // Вопр. философии. – 1989.- № 2.
2. Алексеев П. В., Панин А. В. Теория познания и диалектика. – М.,1991.
3. Бердяев Н.А. О назначении человека. – М., 1993.
4. Бердяев Н.А. Смысл истории. – М., 1990.
5. Вернадский В.И. Философские мысли натуралиста. – М., 1988.
6. Гумилев Л.Н. Этногенез и биосфера Земли / Под редакцией докт.геогр.наук профессора В.С.Жекулина. 2-е изд. испр. и доп. – Л.: Издательство Ленинградского университета. – 1989.

7. Ильин В.В. Критерии научности знания. – М., 1989.
8. Камю А. Бунтующий человек. – М., 1990.
9. Кедровский О.И. Методы построения теоретической системы знания: диалог философа и математика. – Киев, 1982.
10. Копнин П. В. Гносеологические и логические основы науки. -М.,1974.
11. Кун Т. Структура научных революций. – М., 2009.
12. Лекторский В. А. Субъект. Объект. Познание. – М., 1980.
13. Мамардашвили М.К. Сознание как философская проблема // Вопр. философии. – 1990. – N 10.
14. Маркс К. Економічно-філософські рукописи 1844року /Маркс К., Енгельс Ф. З ранніх творів. – К.: ВПЛУ, 1973.
15. Пуанкаре А. О науке. – М., 1983.
16. Рассел Б. Человеческое познание, его сфера и границы. – Киев, 1997.
17. Рикер П. Человек как предмет философии // Вопр. философии. – 1989. – № 2.
18. Сартр Ж.-П. Буття і ніщо: Нарис феноменологічної онтології / Пер. з фр. В. Лях, П. Таращук. – К.: Видавництво Соломії Павличко "Основи", 2001.
19. Современные теории познания / Отв. ред. В.А.Лекторский. – М., 1992.
20. Сорокин П.А. Человек. Цивилизация. Общество. – М., 1992.
21. Степин В.С. Теоретическое знание. – М., 2000.
22. Тейяр де Шарден. Феномен человека. – М., 1990.
23. Фейерабенд П. Избранные труды по методологии науки. – М., 1986.
24. Франкл В. Человек в поисках смысла. – М., 1990.
25. Фрейд З. Я и Оно //Избранное. – М., 1989.
26. Фромм Э. Бегство от свободы. – М., 1990.
27. Хакен Г. Синергетика. – М., 1980.
28. Шпенглер О. Падіння Європи // Основа. – 1996. – №8 (30).
29. Юнг К.Г. Архетип и символ. – М., 1991.
30. Ясперс К. Смысл и назначение истории. – М., 1991.

Письмовая работа "Анализ философского текста".

Форма контролю: співбесіда за результатами виконання письмової роботи.

Вимоги до роботи "Анализ философского текста".

1. Выбор текста: студент самостійно вибирає текст, керуючись програмою курсу та списком рекомендованої літератури. Остаточний вибір тексту повинен бути узгоджений з викладачем.

Критерії вибору:

- традиція та час створення: європейська філософія; від античності до середини ХХ століття;
- автор: основоположник чи видатний представник відомої філософської школи чи напрямку;
- текст: теоретична робота, що дає уявлення про філософську позицію автора; бажано цілісний текст або логічно завершений фрагмент;
- обсяг тексту: не менше 10 сторінок, бажано не більше 50 сторінок.

2. Порядок роботи.

Перший етап: ознайомлення з текстом.

Другий етап: вибір фрагмента для коментаря (погоджується з викладачем).

Третій етап: виконання й оформлення роботи.

3. Вимоги до оформлення.

Робота виконується письмово і складається з наступних частин:

1. Вступ (обсяг 1 стор.).

1.1. Точна вказівка автора, назви тексту та вихідних даних (книга, сайт й т.ін.).

1.2. Стисла довідка про автора тексту: дати життя, освіта, творчий шлях, внесок в історію філософської думки.

1.3. Стисла довідка про текст: історія створення, місце і час видання, роль даної роботи у творчості філософа та її місце в історії філософії.

2. **Аналіз тексту** (обсяг 3 стор.).

2.1. Формальна характеристика: структура (композиція), стиль, мова і т.п.

2.2. Змістовна характеристика: тема роботи, основні проблеми, засоби їх вирішення, аргументація, тощо.

2.3. Коментар фрагменту тексту: виконується у вільній формі, включає: обґрунтування вибору фрагменту, вказівку мети і методу коментарю, ключові цитати*, змістовний висновок.

* Посилання оформлюються відповідно до загальних вимог до цитування.

Головна вимога – чітка вказівка авторства конкретного висновку.

3. **Есе** – власні роздуми стосовно тексту (обсяг 1 стор.).

Перелік питань, що виносяться на іспит

1. Визначення поняття "філософія". Предмет філософії, методи та її значення.
2. Основні підрозділи філософського знання. Значення філософії для людини.
3. Поняття світогляду. Структура світогляду.
4. Історичні типи світогляду (загальна характеристика).
5. Міфологія як тип світогляду.
6. Релігія як тип світогляду.
7. Філософія як тип світогляду.
8. Філософія і наука.
9. Досократівська філософія.
10. Антична філософія класичного періоду (загальна характеристика).
11. Перші грецькі мудреці. Мілетська школа.
12. Наївна діалектика давньогрецьких мислителів. Геракліт з Ефесу.
13. Антропологічний поворот в античній філософії. Сократ.
14. Античний атомізм. Загальна характеристика і представники.
15. Ідеалістична філософія Платона (вчення про ідеї, теорія пізнання).
16. Філософія Арістотеля. Загальна характеристика філософської системи.
17. Вчення про матерію і форму в Арістотеля.
18. Основні етапи розвитку та напрями середньовічної європейської філософії (загальна характеристика).
19. Поняття патристики. Філософія Августина Аврелія.
20. Поняття схоластики. Філософія Фоми Аквінського.
21. Суперечка про універсалії в середньовічній філософії: номіналізм та реалізм.
22. Проблема людини в християнському віровченні.
23. Пантеїзм М.Кузанського.
24. Космологія Дж.Бруно.
25. Філософські погляди в працях природодослідників: М.Коперник, Г.Галілей, Л.да Вінчі.
26. Філософія доби Відродження (основні ідеї та представники).
27. Загальна характеристика Нового часу.
28. Проблема методу пізнання в філософії Нового часу: емпіризм та раціоналізм.
29. Філософія Ф.Бекона (концепція "ідолів", індуктивний метод пізнання).
30. Філософія Р.Декарта (методологічний сумнів, теза "мислю - отже існую", дедуктивний метод пізнання).
31. Філософія доби Просвітництва. Загальна характеристика, основні проблеми та представники.
32. Загальна характеристика та основні проблеми розгляду в німецькій класичній філософії.
33. Теорія пізнання І.Канта (поняття "річ в собі", апріоризм та трансценденталізм).
34. Філософська система Г.Гегеля.
35. Антропологічний матеріалізм Л.Фейєрбаха.

9. Релігійна віра передбачає:

А) бажання відкрити душу назустріч вірі, надії та любові; Б) віру в надприродне; В) віру в те, що світ наповнений смислом; Г) віру в одухотвореність природи.

10. Основною характеристикою часу вважають:

А) зворотність; Б) тривалість; В) симетричність; Г) синхронність.

Internet-література

<http://philsci.univ.kiev.ua/> Сайт кафедри філософії та методології науки.

<http://www.philosophy.ru/> Зеркало в Киевском университете Філософія в Росії. Найбільш повне відображення філософії в інтернеті російською мовою.

<http://ihtik.lib.ru/index.html> Електронна бібліотека Іхтіка. Багато філософської літератури: книжки, автореферати, дисертації, статті, збірники матеріалів конференцій і дуже багато підручників по філософії.

<http://www.i-u.ru/> Російський гуманітарний інтернет-університет.

<http://plato.stanford.edu/> Філософська енциклопедія Станфордського університету. (Англійською мовою).

<http://www.nietzsche.ru/> Сторінка присвячена Ф.Ніцше. Твори, біографія, бібліографія та ін. (Російською мовою)

http://rw.web.ur.ru/ph_main.html Словник термінів по філософії (Російською мовою)

<http://www.uct.kiev.ua/~sofi/> Центр практичної філософії.

<http://www.synergetics.org.ua/> Українське синергетичне товариство.

<http://elenakosilova.narod.ru/1.html> Підбірка посилань на філософські сайти і бібліотеки.